

کالبدشکافی حوزه‌های امنیت داخلی؛ رهیافتی به‌منظور طراحی بازی جنگ راهبردی

حسن شهباز^۱

پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۰۸/۲۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۰۹

چکیده

جمهوری اسلامی ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی، شاهد انواع دشمنی‌ها بوده است. در ابتدا دشمن با تحمیل جنگ سعی در شکست انقلاب برآمده و پس از مأیوس شدن از آن، اقدام به تضعیف حاکمیت از درون و شکل‌دهی به انواع تهدیدات امنیت داخلی نموده است. این وضعیت مستلزم اتخاذ سیاست‌های مهم با استفاده از ابزارهای دقیق و تحلیل‌های عمیق است. برای برون‌رفت از این چالش، روش‌هایی مانند تئوری بازی جنگ راهبردی و نظایر آن ابداع گردید. از این‌رو، مقاله حاضر درصدد تهیه طراحی بازی جنگ ناظر بر حوزه امنیت داخلی است. روش تحقیق مورد استفاده، آمیخته (کمی-کیفی) و ترکیبی از مطالعات اسنادی و مصاحبه خبرگانی، به منظور شناسایی حوزه‌های امنیت داخلی و روش مدل‌سازی ساختاری-تفسیری ISM جهت تحلیل فضای تأثیر و تأثر هرکدام از حوزه‌ها نسبت به یکدیگر است. علاوه بر این از تکنیک‌های SPSS و MICMAC استفاده شده است. بر اساس یافته‌های تحقیق امنیت داخلی به عوامل متعددی همچون عدالت اجتماعی، تربیت و آموزش عمومی، شکاف‌های اجتماعی، بحران‌های طبیعی و اجتماعی، جرائم سازمان‌یافته و... وابسته است. خروجی تحقیق، سه سطح زیربنا، میانی و روبنایی را برای این حوزه‌ها مشخص کرده که می‌تواند به تصمیم‌گیرندگان کمک کند تا درک بهتری از روابط و تأثیرات متقابل آن‌ها داشته باشند. همچنین بهره‌گیری از ابزار شبیه‌سازی و مدل‌سازی‌های راهبردی مانند بازی جنگ امنیت داخلی، به سیاست‌گذاران این امکان را می‌دهد تا بدون صرف هزینه‌های واقعی، به ارزیابی راهکارهای مختلف و انتخاب تصمیمات بهینه در مواجهه با تهدیدات داخلی بپردازند.

واژگان کلیدی: امنیت داخلی، بازی جنگ، جامعه، جمهوری اسلامی ایران، مدل‌سازی ساختاری-تفسیری.

۱. دانش‌آموخته دکتری معارف اسلامی و علوم سیاسی دانشگاه امام صادق^(ع)، پژوهشگر دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

(نویسنده مسئول). رایانامه: shahbaz.isu@gmail.com

۱. مقدمه

امنیت داخلی، یکی از ارکان بنیادین حاکمیت و رشد پایدار در هر جامعه‌ای است. مقوله امنیت داخلی در جمهوری اسلامی ایران، به‌واسطه فضای داخلی، منطقه‌ای و نیز نوع نظام سیاسی حاکم، اهمیتی مضاعف پیدا کرده است. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و موفقیت ایران در جنگ هشت‌ساله دفاع مقدس، تمامی دشمنان به این نتیجه رسیدند که امکان حذف این انقلاب از منظر حملات نظامی و سخت، بسیار پایین است و لذا امید به تضعیف درخت تنومند انقلاب اسلامی از درون داشته و دارند؛ به همین دلیل، بسیاری از سیاست‌ها و برنامه‌های آن‌ها برای تضعیف انقلاب اسلامی، بر مسائل داخلی کشور و تأثیرگذاری بر جامعه ایران متمرکز شده است.

انقلاب اسلامی از همان ابتدای پیروزی تاکنون، بسیاری از تهدیدات و آسیب‌ها را با بهره‌مندی از پشتوانه مردمی و سرمایه اجتماعی خود مدیریت کرده است، در همین راستا، توجه دستگاه محاسباتی دشمنان انقلاب اسلامی، بر تضعیف مقاومت و ایستادگی جامعه ایرانی قرار گرفته است. حال در فضای دنیای کنونی، ایران با تهدیدات ترکیبی، چندبعدی و پیچیده ازجمله جنگ نرم، تحریم‌های اقتصادی، فعالیت‌های خرابکارانه و... مواجه است که همگی بر امنیت داخلی تأثیر مستقیم دارند.

از سوی دیگر، مطالبات متنوع اجتماعی و فرهنگی در داخل کشور، ضرورت مدیریت دقیق و هوشمندانه مسائل مرتبط با امنیت داخلی را دوچندان می‌کند. در چنین شرایطی ج.ا.ایران برای مقابله با تهدیدات طراحی شده توسط دشمنان، باید نوع اقدامات لازم برای مقابله را متناسب با فضای پیچیده دنیای کنونی، بروزرسانی نماید. این مقابله می‌تواند در قالب تلاش برای حفظ همبستگی ملی، مدیریت تهدیدات متنوع امنیت داخلی، تقویت مقاومت جامعه ایرانی، افزایش سرمایه اجتماعی و... باشد.

شناسایی راهکارهای مقابله با تهدیدات و نیز تحلیل پیامدهای هرکدام و دستیابی به بهترین گزینه مقاومت در برابر آن‌ها نیازمند برخورداری از اطلاعات راهبردی جامع و تحلیل‌های عمیق راهبردی است؛ لکن به دلیل پیچیدگی‌های موجود که ناشی از تعدد

کنشگران، عوامل تأثیرگذار و پویایی رفتار کشورهای مختلف است، اکتفا کردن به «اطلاعات راهبردی و تحلیل‌های راهبردی» لزوماً نمی‌تواند کشور را به راهکار بهینه رهنمون کند. در این بین طراحی و استفاده از «الگوی بازی جنگ راهبردی» می‌تواند محیط شبیه‌سازی‌شده دقیق‌تری را ترسیم نماید تا با طرح راهکارهای مختلف و بررسی واکنش‌های بازیگران مؤثر در موضوع، به فهم راهبردی عمیق‌تری دست یافت و زمینه لازم برای اتخاذ راهبردهای اثربخش فراهم گردد.

ابزار «بازی جنگ راهبردی» کمک می‌کند تا ضمن استفاده از «داده‌ها» و «تحلیل‌های» راهبردی، یک فضای شبیه‌سازی‌شده ایجاد کرد که با واقعیت موجود تطابق بیشتری داشته و پویایی‌های تعاملات بین بازیگران مرتبط و «کنش و واکنش‌های بالقوه» را تا حد زیادی بازنمایی کند. همچنین به تصمیم‌گیرندگان و سیاست‌گذاران کمک می‌کند تا راهکارهای متنوع‌تری را شناسایی کرده و در همان فضای شبیه‌سازی‌شده، اقدام به ارزیابی سیاست‌های بالقوه نمایند.

اهمیت و سودمندی قابل‌توجه بازی جنگ راهبردی در حوزه‌های مرتبط با امنیت داخلی این است که قبل از اعمال سیاست‌ها و تصمیمات مهم، در فضای شبیه‌سازی‌شده، می‌توان به ارزیابی آن‌ها پرداخت و هزینه‌ها، چالش‌ها و پیامدهای آن‌ها را شناسایی کرد و در صورتی که سودمندی لازم را نداشته باشند، بدون صرف هزینه‌های واقعی، سیاست‌ها را تغییر یا اصلاح کرد (هرمان و فراست^۱، ۲۰۰۸).

با توجه به مطالب ذکرشده، سؤالات اصلی پژوهش حاضر به شرح ذیل خواهد بود:

- ❖ حوزه‌های مؤثر بر امنیت داخلی ج.ا.ایران کدام‌اند؟
- ❖ کاربرد ابزار «بازی جنگ راهبردی» در حوزه‌های امنیت داخلی چگونه است؟
- ❖ با توجه به تنوع حوزه‌های امنیت داخلی، اولویت‌بندی آن‌ها به چه صورتی است؟

در مقاله حاضر پس از ارائه نمایی علمی از مفاهیم و نظریه‌های مرتبط با موضوع تحقیق، از روش مطالعات اسنادی (کتابخانه‌ای) و مصاحبه خبرگانی حوزه‌های مختلف

امنیت داخلی شناسایی می‌شوند. سپس با استفاده از روش مدل‌سازی ساختاری-تفسیری، اولویت میان هر کدام از حوزه‌ها تبیین می‌گردد. در نهایت ضمن تحلیل یافته‌های تحقیق، پیشنهادات کاربردی جهت طراحی بازی جنگ در حوزه‌های امنیت داخلی ارائه می‌شود.

۲. مبانی نظری و پیشینه‌شناسی تحقیق

۲-۱. پیشینه تحقیق

یکی از مهم‌ترین قسمت‌های هر تحقیق، پیشینه آن است. مهم‌ترین منابع مرتبط با موضوع پژوهش حاضر در جدول (۱) ارائه شده است:

جدول شماره ۱. پیشینه تحقیق (نگارنده)	
مشخصات اثر	توضیحات
«تهدیدات آینده امنیت داخلی جمهوری اسلامی ایران»؛ احتشامی رادان و کرم‌زاده (۱۴۰۳)	به تحلیل عوامل تهدیدکننده امنیت داخلی ایران در آینده، تهدیدات اجتماعی، اقتصادی و تکنولوژیک تمرکز دارد.
«امنیت داخلی در ساحت اقناع عمومی و اقتدار ملی»؛ قادری و همکاران (۱۴۰۱)	این اثر نقش اقناع عمومی در تقویت امنیت داخلی و ایجاد اقتدار ملی در ایران را بررسی می‌کند.
«تبیین حوزه‌ها و مؤلفه‌های اثرگذار فعالیت شرکت‌های فناوری بر امنیت داخلی»؛ الهامی و همکاران (۱۴۰۳)	این تحقیق تأثیر تحولات دیجیتال بر امنیت ملی و چالش‌های مدیریتی ناشی از فناوری‌های نوظهور را بررسی می‌کند.
«شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر در تاب‌آوری امنیت داخلی در دوران دفاع مقدس»؛ پیری و همکاران (۱۴۰۲)	این پژوهش با شناسایی عوامل مؤثر بر تاب‌آوری امنیت داخلی در دوران دفاع مقدس، تطبیقی بین شرایط جنگ و امنیت امروز ارائه می‌دهد.
«الگوی ارتقای امنیت داخلی با تأکید بر انتظام بخشی و مقابله با جرائم سازمان‌یافته»؛ جوهری (۱۴۰۲)	این پژوهش بر جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر و تأثیر آن‌ها بر امنیت داخلی تمرکز دارد و راهکارهایی برای مقابله با جرائم و انتظام بخشی به سیستم‌های امنیتی پیشنهاد می‌دهد.
«تبیین مؤلفه‌های مؤثر در آینده‌پژوهی راهبردی امنیت داخلی»؛ علیزاده (۱۴۰۱)	به بررسی عواملی پرداخته که بر آینده امنیت داخلی ایران اثرگذار هستند. مقاله با تأکید بر آینده‌پژوهی راهبردی، ابزارهایی برای شناسایی و کنترل تهدیدات آتی ارائه می‌دهد.
«فرصت‌ها و تهدیدهای جهانی شدن استارت‌آپ‌ها بر اقتصاد دیجیتال و امنیت	مقاله فرصت‌ها و چالش‌های ناشی از جهانی‌شدن اقتصاد دیجیتال و تأثیر این روند بر امنیت داخلی به‌ویژه در حوزه استارت‌آپ‌ها بررسی می‌کند.

داخلی؛ لاریجانی و عبدالعلی‌زاده (۱۴۰۳)	
«امنیت داخلی: مبانی و چارچوب‌ها» دهقانی (۱۳۹۹)	مفاهیم پایه‌ای و نظری امنیت داخلی را بررسی می‌کند. این کتاب برای پژوهشگران و دانشجویان حوزه علوم سیاسی و امنیتی منبع مناسبی است و چارچوب‌هایی برای تحلیل امنیت داخلی ارائه می‌دهد.
«امنیت داخلی و نظم اجتماعی» غفاری (۱۳۹۷)	در این پژوهش به ارتباط بین نظم اجتماعی و امنیت داخلی اشاره می‌شود. نویسنده بر این باور است که حفظ نظم اجتماعی به‌عنوان پیش شرط امنیت داخلی می‌تواند به کاهش تنش‌های اجتماعی کمک کند.
«پیش‌بینی تهدیدات امنیت داخلی» حسینی (۱۴۰۰)	به تحلیل عوامل تهدیدکننده امنیت داخلی در ایران می‌پردازد. این کتاب از مدل‌های تحلیلی و داده‌های تجربی برای ارائه تصویری از تهدیدات آتی استفاده می‌کند.
«فناوری و امنیت داخلی» محمودی (۱۴۰۲)	به تأثیرات فناوری‌های جدید، از جمله هوش مصنوعی و فضای مجازی بر امنیت داخلی ایران می‌پردازد. این کتاب نگاه جامعی به فرصت‌ها و چالش‌های فناوری دارد.
«امنیت ملی و داخلی در نظام جمهوری اسلامی» طاهری (۱۴۰۱)	رابطه بین امنیت ملی و داخلی با تأکید بر ارزش‌های اسلامی را بررسی می‌کند. کتاب شامل رویکردهای نظری و مطالعات موردی است.
«چالش‌های امنیت داخلی در دوران معاصر» علیزاده (۱۳۹۶)	به تحلیل تهدیدات و چالش‌های امنیت داخلی در ایران معاصر می‌پردازد. این کتاب رویکردی انتقادی نسبت به سیاست‌های امنیتی موجود دارد.
«مدیریت بحران و امنیت داخلی» هاشمی (۱۳۹۹)	بر مدیریت بحران‌های طبیعی و انسانی و تأثیر آن‌ها بر امنیت داخلی تمرکز دارد. کتاب شامل راهکارهایی برای بهبود مدیریت بحران است.
«امنیت داخلی در جهان معاصر» رضایی (۱۴۰۰)	به مقایسه سیستم‌های امنیت داخلی کشورهای مختلف و تحلیل تفاوت‌ها می‌پردازد. این کتاب بینش گسترده‌ای درباره مدیریت امنیت در سطح بین‌المللی ارائه می‌دهد.
«تحلیل سیاست‌های امنیت داخلی» محمدی (۱۳۹۸)	به نقد سیاست‌های امنیتی ایران پرداخته و پیشنهادهایی برای اصلاح این سیاست‌ها ارائه می‌دهد. کتاب از رویکردهای تحلیلی و انتقادی بهره می‌برد.
«درآمدی بر امنیت داخلی ج.ا.ایران» احمدی، صالح‌نیا و شهباز (۱۳۹۹)	این پژوهش به مبانی، مفاهیم و برخی از ارکان مؤثر در امنیت داخلی کشور اشاره دارد. با عنایت به مقدماتی بودن این اثر، منبع مناسبی برای ورود به بحث‌های مرتبط با امنیت داخلی است.

هیچ‌کدام از آثار اشاره‌شده، به‌صورت جامع حوزه‌های امنیت داخلی را مورد بررسی قرار ندادند. علاوه‌بر این، تجزیه‌وتحلیل بازی جنگ راهبردی در منابع فوق وجود ندارد. از این‌رو، مقاله حاضر از حیث موضوعی، مصداقی و روشی، نوآوری قابل‌توجهی دارد.

۲-۲. مبانی نظری

این بخش چند حوزه مفهومی و نظری زیر را دربرمی‌گیرد:

۱-۲-۲. بازی جنگ

بازی جنگ برای اولین بار در سال ۱۸۱۱م. توسط «بارون فون رایسویتز» مطرح شد. در آغاز، بازی جنگ در سطح نقشه‌های کاغذی و موارد مشابه بود ولی کم‌کم رونق پیدا کرده و جای خود را در بین آموزش‌های نظامی باز کرد.

بازی‌های جنگ به تفکر درباره گزینه‌ها، بررسی ایده‌های جدید برای عملیات‌ها و آماده‌سازی تصمیم‌گیرندگان نظامی در مواجهه با شگفتی‌هایی که به واکنش سریع نیاز دارند، کمک می‌کند. پس از رویدادهای مخربی که نیاز به جهت‌گیری مجدد دارند، مانند پایان جنگ سرد در دهه نود میلادی، یا ظهور کشورهای هسته‌ای جدید در عصر جدید، بازی‌های جنگ با فراهم کردن زمینه‌های پویا از جمله درک لازم پیچیدگی برای تصمیم‌گیری، به ایجاد صحنه کمک می‌کند (توریتسا و دیگران^۱، ۲۰۲۲). سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو)، بازی جنگ را به‌عنوان «شبیه‌سازی یک عملیات نظامی، با هر وسیله‌ای، با استفاده از قوانین، داده‌ها، روش‌ها و رویه‌های خاص» تعریف می‌کند (اونسن و دیگران^۲، ۲۰۱۹).

«پیتر پرلا»، کارشناس بازی‌های جنگ، در کتاب خود با عنوان «هنر بازی جنگ: راهنمای حرفه‌ای‌ها و علاقه‌مندان»، بازی جنگ را این‌گونه تعریف می‌کند: «یک مدل جنگی یا شبیه‌سازی که شامل عملیات نیروهای واقعی نمی‌شود و در آن بستر رویدادهای مختلفی که توسط بازیکنان انتخاب می‌شود بر جریان بازی تأثیر می‌گذارد». «بازیکنان

-
1. Turnitsa and et.al.
 2. Evensen and et.al.

انسانی»، بر اساس تعریف پیتر پرلا، بخش اساسی یک بازی جنگ هستند که طرف‌های مقابل را نمایندگی کرده و تصمیم‌گیری آن‌ها از مؤلفه‌های مهم است.

طبق نظر «استور»، نکته حائز اهمیت این است که بدانیم «هرچند به نظر می‌رسد جنگ در حال حاضر تحت سلطه فناوری است، لکن جنگ اساساً یک مسئله انسانی است». به‌عنوان بازنمایی از جنگ، «این درگیری فعال و محوری انسان‌ها، مشخصه‌ای است که بازی‌های جنگ را از انواع دیگر مدل‌ها و شبیه‌سازی‌ها متمایز می‌کند». علاوه بر این، «ارزش منحصر به فرد برای همه [بازی‌های جنگ]، وقوع مسائل، بینش‌ها یا تصمیم‌هایی است که قبلاً ناشناخته هستند و در طول اجرای یک بازی به وجود می‌آیند»، به‌ویژه زمانی که با یک حریف مصمم و پویا روبه‌رو می‌شوید (اونسن و دیگران، ۲۰۱۹).

بازی جنگ، یک بازی راهبردی است که در آن دو یا چند بازیکن، نیروهای مسلح مخالف را در شبیه‌سازی عملیات نظامی، فرماندهی می‌کنند. بازی جنگ برخلاف بازی‌های انتزاعی مانند شطرنج، به‌طور واقع‌بینانه صحنه جنگ را برای نیروهای نظامی شبیه‌سازی می‌کند. بسیاری از بازی‌های جنگ، نبردهای تاریخی خاصی را بازسازی می‌کنند و می‌توانند جنگ‌های کامل یا هر عملیات، نبرد یا درگیری‌های سطح پایین‌تر را در درون آن‌ها پوشش دهند. بسیاری از بازی‌های جنگ، نبرد زمینی را شبیه‌سازی می‌کنند، اما بازی‌های جنگ برای نبردهای دریایی و هوایی نیز وجود دارد.

به عبارت دیگر، بازی جنگ نوعی شبیه‌سازی است که با استفاده از قواعد، جداول، منحنی‌ها و داده‌های مشخص، یک وضعیت نظامی را تجسم کرده و امکان ارجاع انواع مختلف عملیات نظامی را به بازیکنان می‌دهد (ملکی و رستمی، ۱۴۰۲). پروژه بازی جنگ، باعث بوجود آمدن بازی‌های جنگ کامپیوتری بسیاری در شاخه‌های مختلف نظامی گردید. در کشورهای قدرتمند نظامی از جمله آمریکا، از بازی‌های جنگ، برای مکانیزه کردن آموزش نیروهای نظامی خود استفاده می‌کنند؛ برای این کشورها، این موضوع به‌عنوان هدفی بزرگ مطرح است. یکی از دلایل استفاده از سیستم‌های بازی جنگ به هنگام رزم، امکان تحلیل و بررسی راهکارهای موجود و موفق به همراه شبیه‌سازی رزم آتی است (سرخوش، ۱۳۸۹).

طبق نظر «ساندرز»، هر شبیه‌سازی جنگ، هدف، ماهیت و روش‌های اجرایی مربوط به خود را دارد؛ بر همین اساس، بازی جنگ به سه دسته زیر طبقه‌بندی می‌شود (فعال گندم‌کار، توحیدی و زارع چاوشی، ۱۴۰۰):

❖ شبیه‌سازی‌های آموزشی

این نوع شبیه‌سازی برای آموزش فرماندهان عملیاتی در سطوح مختلف طراحی شده‌اند. سناریوها معمولاً برای وضعیت‌هایی که احتمال دارد فرماندهان در جنگ واقعی با آن روبه‌رو شوند، تنظیم می‌شوند.

❖ شبیه‌سازی‌های طرح‌ریزی

این نوع شبیه‌سازی برای آزمون اثربخشی و اطمینان از روش‌های عملیاتی استاندارد و ارزیابی طرح‌های عملیاتی موجود یا تکمیل طرح‌های جدید، انجام می‌شود. شبیه‌سازی رایانه‌ای در شبیه‌سازی‌های مربوط به برنامه‌ریزی بسیار کارآمد است.

❖ شبیه‌سازی‌های تحقیقی-تحلیلی

هدف این نوع شبیه‌سازی، آزمودن مفاهیم، دکرین و ارزیابی کارایی سلاح‌ها است. شبیه‌سازی‌های تحقیقی-تحلیلی به‌عنوان آزمون‌های کنترل‌شده طراحی شده‌اند تا مقایسه موقعیت‌هایی اندیشیده‌شده را ممکن سازند.

تورنیتسا و همکارانش در کتابی که در سال ۲۰۲۲م. با عنوان «شبیه‌سازی و بازی جنگ» منتشر کرده‌اند، تأکید دارند که در عصر حاضر، بازی جنگ دیگر به برنامه‌ریزی نظامی محدود نمی‌شود. بازی‌های رومیزی با دامنه‌ای خاص، امروزه در حوزه‌های مختلف دیگری انجام می‌شوند؛ این امر از آماده‌سازی دولت و دولت محلی برای برگزاری رویدادهای بزرگ مانند المپیک یا مسابقات جهانی ورزشی، یا برای پاسخ به بلایای طبیعی یا انسان‌ساز مانند زلزله، طوفان، سونامی، یا حملات تروریستی و یا حتی در تجارت استفاده می‌شود. علاوه بر آن بازی‌های جنگ برای ارزیابی گزینه‌ها، استراتژی‌ها و احتمالات مختلف نیز کاربرد دارد.

ظهور شبیه‌سازی رایانه‌ای، نقش بازی‌های جنگ را تغییر داد. سیستم‌های شبیه‌سازی رایانه‌ای که تمرینات به کمک رایانه را هدایت می‌کنند، اکنون نقش غالب را، به‌ویژه در حوزه آموزشی ایفا می‌کنند. سیستم‌های شبیه‌سازی برای برنامه‌ریزی و بهینه‌سازی تدارکات و توسعه و مجموعه وسیعی از سیستم‌های فیزیکی استفاده می‌شوند؛ حتی تست و ارزیابی عملیاتی به‌صورت گسترده توسط سیستم‌های شبیه‌سازی پشتیبانی می‌شود و درجه بالایی از دقت را در محاسبات مبتنی بر فیزیک ارائه می‌دهد. با افزایش قابلیت‌های هوش مصنوعی، شبیه‌سازی‌ها نیز در نمایش فرماندهی و کنترل، واقعی‌تر می‌شوند و دامنه به‌کارگیری بازی‌های جنگ گسترش پیدا می‌کند.

اخیراً در سطح وزارت دفاع آمریکا، اهمیت و ارزش بازی جنگ به‌عنوان یک عنصر حیاتی جهت درک جامع محیط‌های عملیاتی، طراحی نیرو و مفاهیم عملیاتی برجسته شده است. در این فرایند هم وضوح و هم سردرگمی وجود دارد. وضوح به این دلیل که یک مشکل را تشخیص می‌دهد و به راه‌حل شتاب می‌بخشد. سردرگمی از این جهت که بین ماهیت تحلیل محاسباتی و بازی جنگ تمایز قائل نشده است؛ حتی پیشنهاد شده که «تقویت مجدد» بازی‌های جنگ، صرفاً شامل ترکیب تکنیک‌های تحلیلی (روش‌ها، مدل‌ها و ابزارها) در طراحی‌های بازی جنگ است. با این حال، تلاش برای بهینه‌سازی این رابطه مستلزم بیش از ادغام ساده MMT در طراحی بازی جنگ است و اهمیت آن مبارزه برای همگام‌سازی فرایند روش‌شناسی‌های تحلیلی پیچیده با عمل عقل انسانی است؛ به‌گونه‌ای که پتانسیل هر دو با استفاده از نتیجه محاسباتی به‌عنوان بستری برای تصمیم‌گیری انسان، یکپارچه و بهینه شود (توریتسا و دیگران، ۲۰۲۲).

۲-۲-۲. امنیت

امنیت، مفهومی سیال، متنوع و صورتی متغیر دارد و گستره وسیعی از موضوعات مختلف فردی و اجتماعی را دربرمی‌گیرد؛ به‌گونه‌ای که بیش از ۱۳۰ تعریف از این مفهوم در متون تخصصی ارائه شده است (کبلیتز و منزس^۱، ۲۰۱۳) بر همین اساس ارائه تعریفی کامل و جامع از امنیت کاری دشوار است (بخشی، ۱۳۹۳: ۴۲).

واژه «secure» در قرن پانزدهم وارد زبان انگلیسی شد. این واژه از کلمه لاتین «securus» مشتق شده و به معنی «ایمن و آسوده‌خاطر بودن» است (آیتو^۱، ۲۰۰۶: ۴۴۵). تعاریف مندرج در فرهنگ‌های لغت درباره مفهوم امنیت، بر روی «احساس آزادی از ترس» یا «احساس ایمنی» که ناظر بر امنیت مادی و روانی است، تأکید دارند (ماندل، ۱۳۸۷: ۳۸). به‌عنوان مثال، فرهنگ معین معنای لغوی امنیت را «ایمن شدن»، «در امان بودن» و «بی‌بیمی» می‌داند (معین، ۱۳۸۶: ۱۹۴). به‌عبارت دیگر، امن و امنیت در اصل به معنی آرامش نفس و ازبین‌رفتن ترس است (راغب اصفهانی، ۱۳۷۴: ۷۲).

در مجموع می‌توان امنیت را به اطمینان و فقدان خوف، تفسیر، تعریف و ترجمه کرد که تا حدودی به واقعیت نزدیک و شامل دو بعد ایجابی و سلبی در تعریف است؛ از یک‌سو اطمینان، آرامش فکری و روحی و از سوی دیگر فقدان خوف، دلهره و نگرانی که موجب سلب آرامش و اطمینان می‌گردد. واژه امنیت از وجوه مختلفی برخوردار است که دو مورد جامع‌تر به نظر می‌رسد: «وجوه اطمینان نسبت به سلامت تن و جان، مال و ناموس. و مصون بودن و حالت فراغت عموم افراد جامعه از تهدیدات یا اقدامات خلاف قانون شخص، گروه یا دولت» (فراهانی، ۱۳۸۷: ۱۴۲).

از نظر اصطلاحی، اندیشمندان مطالعات استراتژیک مانند «باری بوزان» و «آرنولد ولفرز»، مفهوم امنیت را نسبی، چندوجهی، مبهم و توسعه‌نیافته دانسته‌اند که همانند بسیاری از مفاهیم علوم انسانی در ویژگی‌های آن اتفاق نظر وجود ندارد (بالدوین^۲، ۱۹۹۷). باری بوزان پنج دلیل را برای ابهام در مفهوم امنیت برمی‌شمارد:

❖ اول. پیچیدگی موضوع امنیت باعث شده که تحلیلگران از آن رویگردان شوند و در پی مفاهیم قابل پیگیری بیشتر بروند. به‌عبارت دیگر، امنیت تعریف ساده برنمی‌تابد و ضرورتاً مورد بحث‌وجدل است؛

1. Ayto

2. Baldwin

- ❖ دوم. وجوه مشترک میان مفهوم قدرت و مفهوم امنیت: امنیت از مشتقات قدرت (مخصوصاً قدرت نظامی) است؛ ازاین‌رو، واژه امنیت غیرمستقل است و موجب برداشت‌های متعددی از آن شده است.
- ❖ سوم. با توجه به اینکه امنیت به‌عنوان یک مفهوم با مکتب رئالیستی پیوند دارد از سوی کسانی که با این مکتب در چالش هستند، مورد بی‌اعتنایی قرار گرفته است.
- ❖ چهارم. در بسیاری از موارد، دولت‌ها، حاکمان و سیاست‌گذاران امنیتی تمایل ندارند تعریف واضح و درستی از امنیت ارائه دهند؛ زیرا بهتر می‌توانند به اهداف خود دست پیدا کرده و بدان تمسک جویند.
- ❖ پنجم. مطالعات استراتژیک به‌عنوان یک رشته فرعی، حجم بسیار گسترده‌ای از مطالب تجربی در مسائل نظامی را به خود اختصاص داده اما این مطالعات مجبور است بخش مهمی از نیروی خود را صرف مطابقت با تحولات جدید نماید و فرصت کافی برای تبیین دقیق مفهوم امنیت پیدا نکرده است (بوزان، ۱۳۹۶: ۲۰-۲۵).

با توجه به ابهام موجود در مفهوم امنیت، اندیشمندان تلاش کردند تا از این مفهوم، به نوعی ابهام‌زدایی نمایند. در قسمت زیر به نقاط عطف این تحول اشاره می‌شود:

۱. امنیت و جنگ

توماس هابز بارها از واژه «امنیت» در آثارش استفاده کرده اما تعریف مشخصی برای آن ارائه نکرده است. با این‌وجود می‌توان چنین استنباط نمود که هابز «امنیت» را به معنای عام لغوی آن به‌کار می‌برده است (هابز، ۱۳۸۰: ۱۹۶). به باور هابز دغدغه اصلی فیلسوف سیاسی، پرهیز از جنگ داخلی است و او باید تلاش کند تا زمینه جنگ داخلی را از بین ببرد تا همگان احساس امنیت کنند (نصری، ۱۳۸۱). به همین خاطر او برقراری امنیت را نخستین اولویت کاری نظام سیاسی می‌داند (هابز، ۱۳۸۰: ۱۹۶).

۲. امنیت و رفاه

در متون جان لاک تلقی خاصی برای امنیت ارائه نشده است. به اعتقاد وی، «مقصود از صلح (و امنیت) تنها آن نیست که زنده بمانیم، بلکه منظور دستیابی به رفاه، آسایش و ایجاد تسهیلات مشخص است که حق طبیعی ماست» (ریعی، ۱۳۸۳: ۱۲).

۳. امنیت و توانمندی

«بوث» و «ویلر» معتقدند امنیت پایدار تنها در صورتی توسط مردم و گروه‌ها تأمین می‌شود که آن‌ها دیگران را از داشتن امنیت محروم نکنند؛ این امر زمانی محقق می‌شود که امنیت به‌عنوان فرایندی به سوی رهایی و رستگاری معنا شود (بایلیس و دیگران^۱، ۲۰۱۴: ۲۳۱). امنیت، تحقق شرایطی است که بازیگر دغدغه از دست رفتن تمام یا بخشی از جمعیت، دارایی یا خاک خود را نداشته باشد. در تعریف دیگر، امنیت به معنای اقتدار و توانمندی کشور در صیانت از اولویت‌های منافع ملی و مصالح عالی خود است. در تمام تعاریف ارائه شده از امنیت بر واژه‌هایی مانند ارزش‌های حیاتی، منافع ملی و تهدید تأکید می‌شود (دلاورپور، ۱۳۸۹: ۱۳).

در مجموع می‌توان برای امنیت دو بُعد معنایی تعریف نمود؛

❖ بُعد سلبی که بر عدم تهدید و خطر برای منافع بازیگر دلالت دارد؛

❖ بُعد ایجابی که بر توانمندی بازیگر و در نتیجه آن وجود رضایت و قوت داخلی مبتنی است.

۳-۲-۲. امنیت داخلی

در گفتمان سلبی مطالعات امنیتی تنها شاهد توجه به تهدیدات خارجی و کسب قدرت بین‌المللی جهت جلوگیری از وقوع جنگ یا پیروزی در صورت وقوع آن بودیم، اما در طول سال‌های اخیر و به‌خصوص پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، رویکردهای نوین مطالعات امنیتی به اهمیت بعد داخلی امنیت توجه کرده‌اند.

پژوهشگران حوزه مطالعات امنیت واژه «امنیت داخلی» را از همان ابتدا به‌گونه‌ای استعمال می‌کردند که گویی امنیت داخلی مفهومی بدیهی و روشن دارد؛ درحالی‌که این مفهوم نیز مانند مفهوم امنیت و امنیت ملی، پیچیده و مبهم است. این ابهام ناشی از برداشت‌های متفاوت افراد، گروه‌ها و کشورها از این مفهوم است.

نظریه‌پردازان مطالعات امنیتی تلاش کردند برای تعریف مفهوم امنیت داخلی از جنبه‌های مختلفی به آن بنگرند. دو روایت از امنیت داخلی متناسب با نظریه‌های اصلی سلبی و ایجابی می‌توان ارائه نمود:

❖ گفتمان سلبی

در این گفتمان امنیت داخلی بر اساس جهت و نوع تهدید نسبت به داخل کشور تعریف می‌شود و معمولاً امنیت اجتماعی، ثبات سیاسی، وحدت، هماهنگی نیروهای سیاسی، مناسبات پایدار میان حکومت و ملت و نظایر آن را دربرمی‌گیرد (حافظ‌نیا، ۱۳۹۳: ۳۲۸). در یک تعریف، امنیت داخلی به وضعیتی گفته می‌شود که در آن سازمان حکومت و مناسبات درونی آن ضمن اطمینان از استمرار بقا، از تهدید و خطرهای بالفعل و قریب‌الوقوع مصون و نسبت به موجودیت خود احساس ناامنی و خطر نداشته باشد (زمانی، ۱۳۹۴: ۲۲).

امنیت داخلی کشور زمانی با خطر مواجه می‌شود که توانایی‌ها، امکانات و ساختارهای نظام سیاسی قادر به پاسخگویی و حل آسیب‌پذیری‌های ناشی از نقاط ضعف حکومت و جامعه نباشد. این آسیب‌پذیری‌ها شامل بحران‌های ناشی از ضعف مشروعیت نظام، سهم خواهی‌ها در ساختار سیاسی، نزاع‌های قومی، بحران‌های ناشی از ناکارآمدی در عرصه‌های گوناگون، شکاف طبقاتی، بحران هویت و سایر معضلات اقتصادی، بحران‌های اجتماعی و فرهنگی، شورش‌ها و اعتصابات گسترده، ترورهای سازمان‌یافته و... می‌شوند (ربیعی، ۱۳۸۳: ۱۱۲).

بدین ترتیب هرگونه اقدام، قصد و نیتی که با هدف سرنگونی، ضربه زدن و توقف توانایی‌های ملی در کشور صورت گیرد و یا موجب بروز زمینه‌های عدم وفاداری در شهروندان و تبدیل آن به یک حرکت جمعی مخالف شود، تهدید علیه امنیت داخلی در نظر گرفته می‌شود (رضوی‌نژاد و رزاقی، ۱۳۹۷). در صورتی که این تهدیدات به صورت صحیح مدیریت نشوند، کشور با چالش‌های جدی مواجه شده و حتی بقای نظام نیز به چالش کشیده می‌شود. درواقع، این دیدگاه تهدیدمحور بوده و تأمین امنیت داخلی را با عدم تهدید در عرصه داخلی متناظر می‌داند.

❖ گفتمان ایجابی

در این گفتمان امنیت داخلی را می‌توان وضعیتی دانست که در آن نظام سیاسی حاکم از بیشترین ظرفیت برای پاسخگویی به نیازهای شهروندانش برخوردار است و شهروندان آن جامعه می‌توانند بدون برخورد با موانع ذهنی و عینی از تمام حقوق قانونی خود بهره‌مند شوند (زارع‌زاده، ۱۳۹۲). به عبارت دیگر، جامعه‌ای که در شرایط عدم تهدید داخلی یا خارجی علیه منافع و ارزش‌های حیاتی، توانایی لازم جهت دستیابی به منافع ملی خود را نداشته باشد، در امنیت نبوده و «ناامن» ارزیابی می‌شود (افتخاری، ۱۳۸۰: ۲۵).

نوروزی در تعریف مشابهی از این مفهوم می‌نویسد: «امنیت داخلی حالتی است که به موجب آن جامعه فارغ از فشارها و نابسامانی‌های داخلی است و در آن تفوق، نظم و یکپارچگی توأم با تشکلهای مردمی در جهت تأمین ارزش‌های بنیادی، رفاه اجتماعی و امنیت به چشم می‌خورد» (نوروزی، ۱۳۸۵: ۱۴۲).

برخی برای درک بهتر قلمرو موضوعی امنیت داخلی، تفاوت آن با مفهوم امنیت خارجی را مورد سنجش قرار می‌دهند. از منظر کلی و عمومی، امنیت داخلی به توانایی دولت در حمایت از قانون اساسی، حفظ صلح، قانون و نظم در قلمرو کشور اشاره دارد اما امنیت خارجی به توانایی نیروهای مسلح برای مقاومت در برابر تجاوز کشورها و گروه‌های خارجی می‌پردازد. با این نگاه درحالی‌که امنیت داخلی معطوف به رابطه میان انواع بازیگران دولتی و غیردولتی (از گروه‌های تروریستی گرفته تا جنبش‌های اعتراضی) و تهدیدات ناشی از آن است، امنیت خارجی به تهدیدهای ناشی از کشورهای دشمن یا رقیب خارجی مربوط می‌شود (بیگو^۱، ۲۰۰۶).

۱-۳-۲. ابعاد امنیت داخلی

برای تدقیق در حوزه قلمرو امنیت داخلی، لازم است ابعاد آن نیز مورد بررسی قرار گیرد؛ هر یک از این ابعاد با بخش‌های مختلفی از جامعه و سیاست مرتبط هستند:

۱-۱-۳-۲. بُعد سیاسی

این بُعد شامل حفظ مشروعیت دولت، مقابله با شورش‌ها و جنبش‌های ضد حکومتی و تأمین انسجام نهادی است (لک و مورگان^۱، ۱۹۹۷).

۱-۲-۳-۲. بُعد اجتماعی

تمرکز بر انسجام اجتماعی، مقابله با نابرابری‌ها و کاهش تنش‌های قومی و مذهبی، بُعد اجتماعی امنیت داخلی را تشکیل می‌دهند (گوور^۲، ۲۰۰۰).

۱-۳-۳-۲. بُعد اقتصادی

بعد اقتصادی، جلوگیری از بحران‌های اقتصادی داخلی و مدیریت فقر و بیکاری را در بر می‌گیرد که می‌توانند زمینه ناامنی داخلی را فراهم کنند (کولیر و هوفلر^۳، ۲۰۰۴).

۱-۴-۳-۲. بُعد نظامی و انتظامی

این بُعد شامل فعالیت‌های نیروهای پلیس، دستگاه‌های اطلاعاتی و سیاست‌های مبارزه با تروریسم داخلی است (فریدمن^۴، ۲۰۰۶).

۱-۵-۳-۲. بُعد سایبری

این بُعد از امنیت داخلی، امنیت اطلاعات، مقابله با جرائم سایبری و کنترل زیرساخت‌های دیجیتال را در بر می‌گیرد (کلارک و کاناک^۵، ۲۰۱۰).

۲-۲-۳-۲. حدود و مرزهای امنیت داخلی بر اساس نوع نظام سیاسی

پس از بررسی ابعاد امنیت داخلی، باید حدود و مرزهای آن را بر اساس نوع نظام‌های سیاسی و اجتماعی تفکیک نمود؛ این مهم ما را در درک صحیح این بُعد از امنیت، رهنمود می‌سازد:

-
1. Lake and Morgan
 2. Gurr
 3. Collier and Hoeffler
 4. Freedman
 5. Clarke and Knake

۱-۲-۳-۲. در نظام‌های دموکراتیک

در این نظام‌ها امنیت داخلی باید با حفظ حقوق شهروندی، آزادی بیان و نظارت‌های قانونی متوازن باشد (هلد^۱، ۲۰۰۶).

۲-۲-۳-۲. در نظام‌های اقتدارگرا

در نظام‌های اقتدارگرا، امنیت داخلی معمولاً با کنترل شدید جامعه، سرکوب اعتراضات و محدودیت‌های گسترده در آزادی‌های فردی همراه است (لویتسکی^۲، ۲۰۱۰).

۳-۲-۳-۲. در کشورهای در حال توسعه

در این کشورها امنیت داخلی بیشتر با چالش‌هایی نظیر ضعف حکمرانی، فساد و نفوذ گروه‌های شبه‌نظامی مواجه است (روتبرگ^۳، ۲۰۰۴).

۳. روش‌شناسی تحقیق

رویکرد پژوهش حاضر از نوع آمیخته (کیفی و کمی) است. در این پژوهش‌ها، پژوهشگر ابتدا به جمع‌آوری داده‌ها اقدام می‌کند و سپس، داده‌های جمع‌آوری‌شده را مورد تحلیل قرار می‌دهد (بازرگان، ۱۳۹۰: ۱۶۵؛ پاکتچی، ۱۳۹۱). از این رو، در مرحله اول، حوزه‌های امنیت داخلی با بررسی منابع موجود و مصاحبه با خبرگان، شناسایی، احصا و اعتبارسنجی شد. در مرحله دوم از روش مدلسازی ساختاری-تفسیری^۴ جهت ارائه مدلی برای شناخت علمی روابط میان هرکدام از حوزه‌ها استفاده گردید.

۱-۳. روش مدلسازی ساختاری-تفسیری

روش مدلسازی ساختاری-تفسیری، فرایندی است که طی آن مجموعه‌ای از عوامل گوناگون، در یک مدل نظام‌مند، ساختاربندی می‌شوند (آذر و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۸۶-۲۵۷). این روش برای تحلیل تأثیر یک عنصر بر دیگر عناصر به کار می‌رود؛ به‌گونه‌ای که از آن

1. Held

2. Levitsky

3. Rotberg

4. ISM

تحلیل، ترتیب و جهت روابط پیچیده میان عناصر استنباط خواهد شد (آگاروال و دیگران^۱، ۲۰۰۷: ۴۴۳؛ آذر و بیات، ۱۳۸۷: ۷).

۱-۱-۳. مراحل روش مدل‌سازی ساختاری-تفسیری

مهم‌ترین مراحل این روش عبارت‌اند از:

۱-۱-۱-۳. شناسایی ویژگی‌ها

در گام نخست باید حوزه‌های امنیت داخلی، شناسایی شوند؛ برای پاسخ به این نیاز، از روش اسنادی و مطالعه کتابخانه‌ای و مصاحبه با خبرگان استفاده شده است. پس از شناسایی ویژگی‌ها باید با تهیه پرسش‌نامه و رجوع به خبرگان، اعتبار یافته‌های نظری را مورد آزمون قرار داد. در این تحقیق برای انتخاب نمونه آماری پژوهش حاضر، ویژگی‌ها و شاخص‌هایی با هدف افزایش دقت در انتخاب خبرگان در نظر گرفته شده است (جدول ۲).

جدول شماره ۲. ویژگی‌ها و شاخص جامعه آماری

ویژگی	شاخص
حوزه مطالعاتی در زمینه امنیت داخلی	نگارش و انتشار مقالات و کتب مرتبط با حوزه مرتبط
گرایش تحصیلی جامعه‌شناسی سیاسی	دارای دکتری در رشته جامعه‌شناسی سیاسی
آشنا با روش‌های پژوهش در علوم راهبردی	کاربرد روش به صورت مؤثر و معنادار در مقالات یا کتب منتشر شده

بر اساس ویژگی‌ها و شاخص‌های مشخص شده، اقدام به شناسایی و مراجعه به خبرگان بر اساس حوزه و سطح شد؛ در جدول (۳) آمار آن قابل مشاهده است.

جدول شماره ۳. ویژگی‌های جامعه و نمونه آماری تحقیق (نگارنده)

ردیف	حوزه / سطح	کارشناسی	اجرایی
۱	اطلاعاتی-امنیتی	۲	۲
۲	فرهنگی-اجتماعی	۱۴	۴
۳	سیاسی	۷	۳
۴	دانشگاهی	۳	۱
۵	حوزوی	۲	۲
جمع		۲۸	۱۲

جدول (۳) ویژگی‌های جامعه آماری پژوهش حاضر را نشان می‌دهد. با در نظر گرفتن ویژگی‌ها و شاخص‌های جدول (۲)، حوزه‌های مرتبط با موضوع شناسایی شد و افرادی که در هر حوزه، ویژگی‌ها و شاخص‌های تحقیق را دارا بودند، انتخاب شدند.

در مرحله بعد، نویسندگان با توجه به تخصصی بودن موضوع، بر اساس روش انتخابی (غیرتصادفی) از بین صاحب‌نظران برخی از مراکز پژوهشی و اساتید دانشگاه‌های شهر تهران و با روش نمونه‌گیری هدفمند، نمونه آماری ۴۰ نفری از خبرگان را انتخاب نمودند. با توجه به اینکه تعداد جامعه نمونه کمتر از ۱۰۰ نفر است، نمونه‌گیری به صورت تمام‌شمار انجام شد.

برای اعتبارسنجی یافته‌های تحقیق پرسش‌نامه‌ای با ۱۳ سؤال بسته تنظیم شد و به وسیله «طیف لیکرت» در پنج سطح طبقه‌بندی گردید. در طراحی پرسش‌نامه با روش «دلفی» و با استفاده از نظر استادان دانشگاه، صاحب‌نظران، متخصصان و خبرگان، شناسایی شدند و سپس پرسش‌نامه‌های مقدماتی تهیه و در دو مرحله بین خبرگان توزیع گردید.

پس از تعیین اعتبار و روایی پرسش‌نامه اول، پرسش‌نامه نهایی تهیه و تنظیم شد. برای تعیین روایی پرسش‌نامه از روش روایی محتوای توزیع دومرحله‌ای پرسش‌نامه استفاده گردید. همچنین برای تعیین پایایی آزمون، نمونه اولیه پرسش‌نامه بین خبرگان و کارشناسان پیش‌آزمون شد و با استفاده از داده‌های به‌دست‌آمده از این پرسش‌نامه‌ها و به کمک نرم‌افزار SPSS میزان ضریب اعتماد با روش «آلفای کرونباخ» بزرگتر از ۰/۸ به دست آمد. بنابراین پرسش‌نامه مورد استفاده از قابلیت اعتماد لازم برخوردار است.

جدول شماره ۴. شناسایی حوزه‌های مؤثر بر امنیت داخلی ج.ا.ایران (نگارنده)

میانگین	وزن	گویه‌ها
۴/۸	۵	آیا به نظر شما، جرائم سازمان‌یافته را می‌توان به عنوان یکی از حوزه‌های امنیت داخلی ج.ا. در نظر گرفت؟
۴/۳	۴	آیا به نظر شما، تنوع قومی را می‌توان به عنوان یکی از حوزه‌های امنیت داخلی ج.ا. در نظر گرفت؟
۴/۲	۴	آیا به نظر شما، مسئله محیط زیست را می‌توان به عنوان یکی از حوزه‌های امنیت داخلی ج.ا. در نظر گرفت؟
۴/۴	۳	آیا به نظر شما، عدالت اجتماعی را می‌توان به عنوان یکی از حوزه‌های امنیت داخلی ج.ا. در نظر گرفت؟
۴/۸	۵	آیا به نظر شما، تربیت و آموزش عمومی را می‌توان به عنوان یکی از حوزه‌های امنیت داخلی ج.ا. در نظر گرفت؟
۴/۳	۳	آیا به نظر شما، مسئله مهاجرت را می‌توان به عنوان یکی از حوزه‌های امنیت داخلی ج.ا. در نظر گرفت؟
۳/۸	۴	آیا به نظر شما، شکاف‌های اجتماعی را می‌توان به عنوان یکی از حوزه‌های امنیت داخلی ج.ا. در نظر گرفت؟
۳/۹	۳	آیا به نظر شما، بحران‌ها و بلایای طبیعی را می‌توان به عنوان یکی از حوزه‌های امنیت داخلی ج.ا. در نظر گرفت؟
۴/۸	۴	آیا به نظر شما، مسئله تروریسم داخلی را می‌توان به عنوان یکی از حوزه‌های امنیت داخلی ج.ا. در نظر گرفت؟
۴/۳	۳	آیا به نظر شما، جنبش‌های اجتماعی را می‌توان به عنوان یکی از حوزه‌های امنیت داخلی ج.ا. در نظر گرفت؟
۳/۸	۴	آیا به نظر شما، آسیب‌های اجتماعی را می‌توان به عنوان یکی از حوزه‌های امنیت داخلی ج.ا. در نظر گرفت؟
۳/۹	۴	آیا به نظر شما، شبکه‌های اجتماعی مجازی را می‌توان به عنوان یکی از حوزه‌های امنیت داخلی ج.ا. در نظر گرفت؟
۴/۸	۳	آیا به نظر شما، اپوزیسیون و جریان‌های معاند را می‌توان به عنوان یکی از حوزه‌های امنیت داخلی ج.ا. در نظر گرفت؟
۴/۳	۵	آیا به نظر شما، هویت و سبک زندگی را می‌توان به عنوان یکی از حوزه‌های امنیت داخلی ج.ا. در نظر گرفت؟
۴/۳	۳	آیا به نظر شما، نهادهای مدنی را می‌توان به عنوان یکی از حوزه‌های امنیت داخلی ج.ا. در نظر گرفت؟

۲-۱-۳. تشکیل ماتریس خودتعاملی

در گام دوم، بررسی زوجی متغیرها مورد تأکید است؛ تحلیل و تفسیر آن بر پایه نمادهای زیر صورت می‌پذیرد (بلوچی و رستگار، ۱۳۹۴: ۷۲):

<u>V</u> : متغیر I بر تحقق متغیر J کمک می‌کند.
<u>A</u> : متغیر J بر تغییر متغیر I کمک می‌کند.
<u>X</u> : متغیر I و J هر دو به تحقق هم کمک می‌کنند.
<u>O</u> : متغیر I و J به هم ارتباطی ندارند.

شکل شماره ۱. نمادهای ماتریس خودتعاملی (بلوچی و رستگار، ۱۳۹۴: ۷۲)

۳-۱-۳. ایجاد ماتریس دسترسی اولیه

در گام سوم، این ماتریس به یک مقایسه زوجی تبدیل شده است؛ به گونه‌ای که با استفاده از آن، ماتریس دسترسی اولیه به دست می‌آید. از طریق تبدیل حروف A و O به صفر و X

و V به یک، ماتریس خودتعاملی ساختاری، به ماتریس دو دویی تبدیل شده است که به آن «ماتریس دسترسی اولیه» گفته می‌شود (بلوچی و رستگار، ۱۳۹۴: ۷۲).

۴-۱-۱-۳. ایجاد ماتریس دسترسی نهایی

در گام چهارم پس از آنکه ماتریس دسترسی اولیه به‌دست آمد، با توجه به رابطه متغیرها می‌توان به ماتریس نهایی دسترسی پیدا کرد (بلوچی و رستگار، ۱۳۹۴: ۷۲).

۵-۱-۱-۳. بخش‌بندی سطوح

در گام پنجم از دو قاعده مهم زیر پیروی می‌شود:

❖ قاعده اول: مجموعه فراوانی عناصر را بر اساس ستون مجموعه خروجی و مجموعه مشترک معین کرده و به ترتیب از کوچک‌ترین تا بزرگ‌ترین فراوانی سطح‌بندی می‌گردد.

❖ قاعده دوم: طبق این قاعده که به قاعده تکرار معروف است، بر اساس اولین جدول با توجه به کوچک‌ترین مجموعه فراوانی در ستون مجموعه خروجی و مجموعه مشترک، عنصر یا عناصر سطح‌بندی می‌شوند. عناصر سطح‌بندی‌شده از جدول حذف و دوباره قاعده اجرا می‌شود. فرایند حذف و روابط غیرمستقیم تعمیم می‌یابد.

۶-۱-۱-۳. تجزیه و تحلیل قدرت نفوذ و میزان وابستگی

بر اساس قدرت نفوذ و وابستگی متغیرها می‌توان یک دستگاه مختصات تعریف و آن را به چهار قسمت تقسیم کرد (بلوچی و رستگار، ۱۳۹۴: ۷۲):

قسمت‌ها	وضعیت
اول	متغیرهای خودمختار یا ناحیه یک که قدرت نفوذ و وابستگی ضعیفی دارند.
دوم	عبارت است از متغیرهای وابسته ناحیه دوم که از قدرت نفوذ ضعیف اما وابستگی بالا برخوردارند.
سوم	شامل متغیرهای پیوندی یا ناحیه سوم است، این متغیرها قدرت نفوذ و وابستگی بالایی دارد.
چهارم	متغیرهای مستقل یا ناحیه چهارم است، این متغیرها از قدرت نفوذ بالا و وابستگی پایینی برخوردار می‌باشند. با استفاده از تجمیع ورودی‌های «یک» در هر سطر و ستون، قدرت نفوذ و وابستگی متغیرها به دست خواهد آمد.

شکل شماره ۲. تفسیر ارکان نفوذ و وابستگی (بلوچی و رستگار، ۱۳۹۴: ۷۲)

۴. یافته‌های تحقیق و تجزیه و تحلیل داده‌ها

۴-۱. تجزیه و تحلیل داده‌ها

۴-۱-۱. شناسایی حوزه‌ها

همان‌طور که در بخش روش تحقیق ذکر شد، در پژوهش حاضر با استفاده از روش کتابخانه‌ای و دریافت نظرات خبرگان، انواع حوزه‌های مؤثر بر امنیت داخلی ج.ا.ایران شناسایی شدند؛ دقت در این ویژگی‌ها، نمایی جامع را نشان خواهد داد. در جدول (۵)، این ویژگی‌ها به همراه شماره کد مربوط به هر ویژگی ذکر شده است:

جدول شماره ۵. انواع حوزه‌ها شناسایی شده

ردیف	حوزه‌ها	کد	ردیف	حوزه‌ها	کد
۱	جرائم سازمان‌یافته	A	۹	مسئله تروریسم داخلی	I
۲	تنوع قومی	B	۱۰	جنبش‌های اجتماعی	J
۳	مسئله محیط زیست	C	۱۱	آسب‌های اجتماعی	K
۴	عدالت اجتماعی	D	۱۲	شبکه‌های اجتماعی مجازی	L
۵	تربیت و آموزش عمومی	E	۱۳	اپرزیس‌ن و جریان‌های معاند	M
۶	مسئله مهاجرت	F	۱۴	هویت و سبک زندگی	N
۷	شکاف‌های اجتماعی	G	۱۵	نهادهای مدنی	O
۸	بحران‌ها و بلایای طبیعی	H			

(تهیه شده توسط نگارنده)

با توجه به ویژگی‌های شناسایی‌شده، محقق در مرحله بعد تلاش کرده به نگاهی جامع و مانع در این خصوص دست یابد؛ به‌گونه‌ای که تمامی ویژگی‌ها شناسایی شده و پس از دسته‌بندی، آماده تحلیل و مدلسازی شوند.

۲-۱-۴. گام دوم؛ تشکیل ماتریس خودتعاملی ساختاری

محققان در تشکیل ماتریس خودتعاملی، متغیرهای مختلف را در یک الگو قرار داده و از خبرگان خواستند تا روابط میان این متغیرها را بر اساس حروف V,A,X,O بیان کنند.

الف) ب) /	یافته‌های مدنی	هویت و سبک زندگی	اپوزیسیون و جریان‌های مخالف	شبکه‌های اجتماعی مجازی	آسیب‌های اجتماعی	جنبش‌های اجتماعی	مسئله تروریسم داخلی	بحران‌ها و پلایای طبیعی	شکاف‌های اجتماعی	مسئله مهاجرت	تربیت و آموزش عمومی	عدالت اجتماعی	مسئله محیط زیست	تبلیغ قومی	چراغ سازمان یافته
چراغ سازمان یافته	X	A	A	A	A	A	X	A	A	A	A	A	X	O	
اقوام و اقلیت‌ها	X	A	A	A	X	X	V	X	X	V	A	A	X		
مسئله محیط زیست	X	A	A	A	X	X	V	X	X	V	A	A			
عدالت اجتماعی	V	X	V	X	V	V	V	O	V	V	V	V			
تربیت و آموزش عمومی	V	X	V	X	V	V	V	V	V	V	V	V			
مسئله مهاجرت	A	A	X	A	X	A	A	A	A	A					
شکاف‌های اجتماعی	X	A	A	A	X	X	V	X	X						
بحران‌ها و پلایای طبیعی	X	A	A	A	X	X	V								
مسئله تروریسم داخلی	A	A	A	A	A	A									
جنبش‌های اجتماعی	X	A	A	A	X										
آسیب‌های اجتماعی	X	A	A												
شبکه‌های اجتماعی مجازی	V	V	V												
اپوزیسیون و جریان‌های مخالف	V	V													
هویت و سبک زندگی	V														
یافته‌های مدنی															

شکل شماره ۳. ماتریس خودتعاملی ساختاری (نگارنده)

شکل (۳) نمونه یکی از پرسش‌نامه‌هایی است که به خبرگان جهت ارائه نظر داده شده است. در این جدول، اعداد دو، یک، منفی یک و صفر به ترتیب بیانگر حالات O,V,A,X

هستند. هر کدام از آنها، بیانگر نوعی خاص از رابطه تأثیرگذاری و یا تأثیرپذیری میان دو متغیر است؛ تبیین آن در قسمت روش تحقیق آمده است.

۳-۱-۴. گام سوم؛ ایجاد ماتریس دسترسی اولیه

برای ایجاد ماتریس دسترسی اولیه لازم است در گام نخست رابطه بین متغیرها را بر اساس فرمول «صفر و یک» تحلیل کرد؛ برای به دست آوردن آن، باید قواعد زیر رعایت گردد (بولانوس و همکاران^۱، ۲۰۰۵: ۸۸۵).

حالت‌ها	توضیحات
حالت اول	اگر خانه (i,j) ماتریس SSIM نماد V گرفته است، نماد در ماتریس دستیابی، عدد 1 می‌گیرد و خانه قرینه آن یعنی (j,i) عدد صفر می‌گیرد؛
حالت دوم	اگر خانه (i,j) در ماتریس SSIM نماد A گرفته است، خانه مربوط به این نماد در ماتریس دستیابی، عدد صفر می‌گیرد و خانه قرینه آن یعنی (j,i) عدد 1 می‌گیرد؛
حالت سوم	اگر خانه (i,j) در ماتریس SSIM نماد X گرفته است، خانه مربوط به این نماد در ماتریس دستیابی عدد 1 می‌گیرد و خانه قرینه آن یعنی (j,i) عدد 1 می‌گیرد؛
حالت چهارم	اگر خانه (i,j) در ماتریس SSIM نماد O گرفته است، خانه مربوط به این نماد در ماتریس دستیابی عدد صفر می‌گیرد و خانه قرینه آن یعنی (j,i) عدد صفر می‌گیرد.

شکل شماره ۴: حالت‌های ماتریس دسترسی اولیه (بولانوس، ۲۰۰۸: ۸۵۵)

بر این اساس ماتریس دسترسی اولیه به دست می آید (شکل ۵):

15 _{×2}	14 _{×2}	13 _{×2}	12 _{×2}	11 _{×2}	10 _{×2}	9 _{×2}	8 _{×2}	7 _{×2}	6 _{×2}	5 _{×2}	4 _{×2}	3 _{×2}	2 _{×2}	1 _{×2}	
1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1 _{×2}
1	0	0	0	1	1	1	1	1	1	0	0	1	0	0	2 _{×2}
1	0	0	0	1	1	1	1	1	1	0	0	0	1	1	3 _{×2}
1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0	1	1	1	4 _{×2}
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	5 _{×2}
0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	6 _{×2}
1	0	0	0	1	1	1	1	0	1	0	0	1	1	1	7 _{×2}
1	0	0	0	1	1	1	0	1	1	0	0	1	1	1	8 _{×2}
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	9 _{×2}
1	0	0	0	1	0	1	1	1	1	0	0	1	1	1	10 _{×2}
1	0	0	0	0	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	11 _{×2}
1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12 _{×2}
1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	13 _{×2}
1	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14 _{×2}
0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	15 _{×2}

شکل شماره ۵. ماتریس دسترسی اولیه (مجموع نظر خبرگان)

بر اساس شکل (۵) که به ماتریس دسترسی اولیه معروف است، چهار حرف A, X, V, O ساده‌سازی شدند که به فهم پرسش تحقیق حاضر کمک خواهند کرد. طبق قاعده بیان‌شده از ایجاد ماتریس دسترسی اولیه، تمامی خانه‌های جدول به‌صورت اعداد صفر و یک درآمده‌اند.

۴-۱-۴. گام چهارم؛ ماتریس دسترسی نهایی

پس از ایجاد ماتریس دسترسی اولیه با توجه به عامل انتقال‌پذیری در روابط بین ویژگی‌ها، ماتریس دسترسی نهایی به‌دست خواهد آمد. در روش مدلسازی ساختاری-تفسیری، مسئله انتقال‌پذیری روابط مفهومی بین متغیرها یک برداشت اساسی است؛ بر این اساس در شرایطی که متغیر A بر متغیر B مؤثر واقع شود و متغیر B بر متغیر C تأثیر گذارد، A بر C نیز تأثیرگذار خواهد بود. در این مرحله، کلیه روابط ثانویه میان متغیرها تحلیل شده و ماتریس دسترسی نهایی به‌دست می‌آید (و ثوقی نیری و دیگران، ۱۳۹۶: ۱۰۰). با طی مراحل گفته‌شده، ماتریس دسترسی اولیه پایدار می‌شود و ماتریس دسترسی نهایی به‌دست می‌آید.

15 بُعد	14 بُعد	13 بُعد	12 بُعد	11 بُعد	10 بُعد	9 بُعد	8 بُعد	7 بُعد	6 بُعد	5 بُعد	4 بُعد	3 بُعد	2 بُعد	1 بُعد	اول سنگی مؤان
9	1	0	0	0	1	1	1	1	1	0	0	1	1		1 بُعد
10	1	0	1	0	1	1	1	1	1	0	0	1		1	2 بُعد
10	1	0	1	0	1	1	1	1	1	0	0		1	1	3 بُعد
14	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	1	4 بُعد
14	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	5 بُعد
11	1	1	1	0	1	1	1	1		0	0	1	1	1	6 بُعد
10	1	0	1	0	1	1	1		1	0	0	1	1	1	7 بُعد
10	1	0	1	0	1	1		1	1	0	0	1	1	1	8 بُعد
6	1	0	1	0	1	0		0	0	1	0	0	1	0	9 بُعد
10	1	0	1	0	1		1	1	1	1	0	0	1	1	10 بُعد
10	1	0	1	0		1	1	1	1	1	0	0	1	1	11 بُعد
14	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12 بُعد
13	1	1		0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	13 بُعد
14	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14 بُعد
10		0	1	0	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	15 بُعد
	14	5	13	3	14	13	14	13	13	14	4	4	14	13	14

شکل شماره ۶. ماتریس دسترسی نهایی (نگارنده)

۵-۱-۴. گام پنجم: بخش‌بندی سطوح

ماتریس دسترسی به سطح‌های گوناگون دسته‌بندی خواهد شد و پس از مشخص نمودن مجموعه‌های ورودی و خروجی، اشتراک این مجموعه‌های مشخص‌شده برای هرکدام از حوزه‌ها تعیین می‌شود؛ از این طریق، مجموعه‌های مشترک برای هر متغیر به‌دست می‌آید (آذر و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۶۶). این مجموعه‌ها با توجه به نرم‌افزار «ISM Software Powered By VBA» مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته؛ نمای کلی نرم‌افزار در شکل (۷) قابل ملاحظه است:

شکل شماره ۷. نمای کلی نرم‌افزار ISM Software Powered By VBA

در نهایت، پس از انجام محاسبات با استفاده از نرم‌افزار ISM Software Powered By VBA، خروجی زیر از آن استخراج شد؛ که سطح‌بندی تحقیق حاضر را نشان می‌دهد:

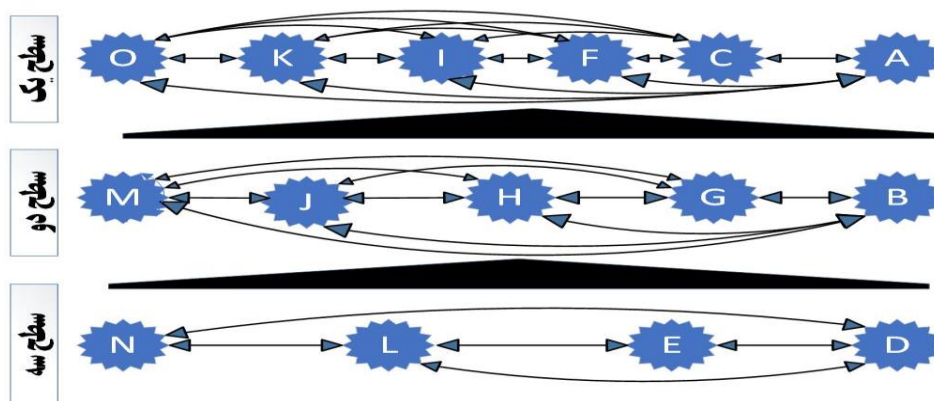
سطح ۱	بُعد ۱	بُعد ۳	بُعد ۶	بُعد ۹	بُعد ۱۱	بُعد ۱۵
سطح ۲	بُعد ۲	بُعد ۷	بُعد ۸	بُعد ۱۰	بُعد ۱۳	
سطح ۳	بُعد ۴	بُعد ۵	بُعد ۱۲	بُعد ۱۴		

شکل شماره ۸. ویژگی‌ها و سطوح آن‌ها (نگارنده)

۲-۴. یافته‌های تحقیق

۱-۲-۴. گام اول؛ ترسیم مدل

با توجه به اقدامات انجام‌شده در بخش روش تحقیق، مدل ساختاری-تفسیری به‌دست آمد. این مدل از مراحل مختلفی تشکیل شده است؛ این مراحل از طریق مجموعه‌های ورودی، خروجی و مشترک در شکل (۶) حاصل گردید. در شکل (۹)، سطح اول، به‌عنوان سطح نتیجه در نظر گرفته شده؛ ویژگی‌های موجود در این سطح، میزان تأثیرپذیری بالایی نسبت به ویژگی‌های دیگر دارند. افزون بر تأثیرگذاری و تأثیرپذیری سطوح نسبت به هم، ویژگی‌های موجود در هر سطح نیز نسبت به یکدیگر، تأثیر و تأثر متقابل دارند. حروف موجود در هر سطح به‌عنوان کد هر عامل در نظر گرفته شده است. معرفی هر کد در جدول (۵) آمده است.

شکل شماره ۸. مدل ساختاری تفسیری تحقیق حاضر (نگارنده)

شکل (۸) بیانگر مدلسازی ساختاری-تفسیری حوزه‌های امنیت داخلی است؛ پس از تحلیل ماتریس و ساده‌سازی آن، سه سطح در این مدل به‌دست آمد. تأثیرگذارترین حوزه‌ها در سطح سوم و تأثیرپذیرترین حوزه‌ها در سطح اول قرار گرفته‌اند؛ خروجی حاضر، کاملاً طبق نظرات خبرگانی در جدول ماتریس خودتعاملی است.

محقق جهت پرهیز از تفصیل در تحلیل مدل، سطوح را به سطح زیربنا، سطح میانی و سطح روبنا تقسیم‌بندی کرده است؛ در ادامه به تحلیل آن‌ها پرداخته می‌شود:

❖ سطح زیربنا (سطوح سوم): سطح زیربنا از اهمیت قابل‌توجهی برخوردار است. در این سطح، موارد زیر قرار گرفته‌اند:

جدول شماره ۶. سطح زیربنا

کد	حوزه‌ها	کد	حوزه‌ها
L	شبکه‌های اجتماعی مجازی	D	عدالت اجتماعی
N	هویت و سبک زندگی	E	تربیت و آموزش عمومی

(تهیه شده توسط نگارنده)

❖ سطح میانی (سطح دوم): اهمیت سطح میانی از سطح اول بیشتر بوده و نسبت به سطح سوم از اولویت کمتری برخوردار است. ویژگی‌هایی که در این سطح واقع شده‌اند، عبارت‌اند از:

جدول (۷): سطح میانی

کد	حوزه‌ها	کد	حوزه‌ها
M	اپوزیسیون و جریان‌های معاند	G	شکاف‌های اجتماعی
J	جنبش‌های اجتماعی	B	تنوع قومی
		H	بحران‌ها و بلایای طبیعی

(تهیه شده توسط نگارنده)

❖ سطح روبنا (سطح اول): در این سطح ویژگی‌هایی قرار گرفته‌اند که جزو تأثیرپذیرترین ویژگی‌ها محسوب می‌شوند. ویژگی‌های این سطح عبارت‌اند از:

جدول (۸): سطح روبنا

کد	حوزه‌ها	کد	حوزه‌ها
K	آسیب‌های اجتماعی	A	جرائم سازمان‌یافته
O	نهادهای مدنی	C	مسئله محیط زیست
		F	مسئله مهاجرت

(تهیه شده توسط نگارنده)

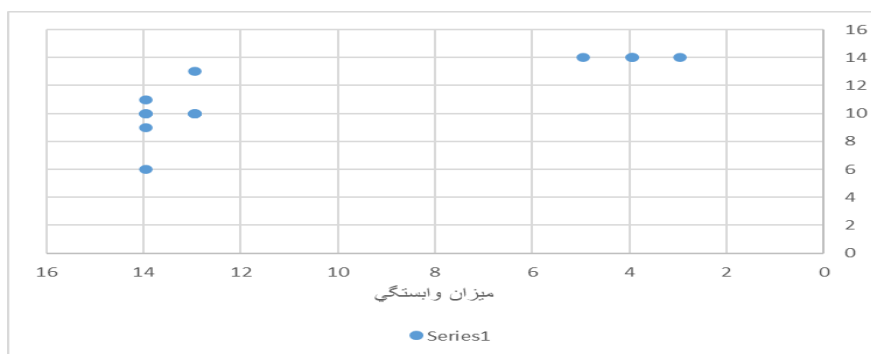
۲-۲-۴. گام دوم؛ قدرت نفوذ و میزان وابستگی

قدرت نفوذ و وابستگی ویژگی‌ها از شکل (۶) به‌دست می‌آید؛ به این صورت که با جمع یک‌های هر ویژگی در خانه‌های مربوطه، در ستون عمودی، قدرت وابستگی و در ستون افقی قدرت نفوذ حاصل می‌گردد. این دو قدرت، بیانگر میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری هر ویژگی در مقایسه با ویژگی‌های دیگر است. در شکل (۱۰) قدرت نفوذ و وابستگی هر ویژگی ذکر شده است:

وابستگی میزان	نفوذ میزان	
14	9	1-
13	10	2-
14	10	3-
4	14	4-
4	14	5-
14	11	6-
13	10	7-
13	10	8-
14	6	9-
13	10	10
14	10	11
3	14	12
13	13	13
5	14	14
14	10	15

شکل شماره ۱۰. قدرت نفوذ و وابستگی هر ویژگی (نگارنده)

جدول (۱۰) به تنهایی نمی‌تواند به فهم روابط میان ویژگی‌ها کمک کند؛ از این‌رو، تحلیل آن به شکل (۱۱) نیاز دارد که به نمودار MICMAC معروف است. در این نمودار میزان نفوذ و وابستگی ویژگی‌ها در یک ماتریس و به صورت یکجا قابل مشاهده است:

شکل شماره ۱۱. خروجی MICMAC (نگارنده)

هدف از تحلیل MICMAC بررسی نیروی نفوذ و وابستگی ویژگی‌ها است. در این تحلیل و بررسی، ویژگی‌ها به چهار دسته کلی تقسیم می‌شوند:

❖ دسته اول، ویژگی‌های خودمختار هستند (سمت چپ قسمت پایین). این دسته از ویژگی‌ها نیروی وابستگی ضعیف و نیروی نفوذ ضعیفی دارند. ویژگی‌های این دسته تقریباً به صورت جدا از کل نظام عمل می‌کنند. این ویژگی‌ها اثر چندانی روی سایر ویژگی‌ها ندارند؛ درواقع، ارتباطات آن‌ها با دیگر ویژگی‌ها بسیار محدود است.

❖ دسته دوم، ویژگی‌های وابسته است (سمت راست قسمت پایین) که نیروی نفوذ ضعیفی دارند، با وجود این، نسبت به سایر ویژگی‌ها از نیروی وابستگی بالاتری برخوردارند.

❖ دسته سوم، ویژگی‌های پیوندی است (سمت راست قسمت بالا) که از نیروی نفوذ قوی و نیروی وابستگی قدرتمندی برخوردارند. این ویژگی‌ها بی‌ثبات هستند؛ به این معنا که انجام هرگونه اقدامی در مورد این ویژگی‌ها افزون بر اینکه

به‌طور مستقیم بر سایر ویژگی‌ها اثر می‌گذارد، می‌تواند در قالب بازخورد از سایر ویژگی‌ها بر خود ویژگی نیز اثرگذار باشد.

❖ دسته چهارم، ویژگی‌های مستقل است (سمت چپ قسمت بالا) که نیروی نفوذ قوی دارند، اما نیروی وابستگی آن‌ها ضعیف است. درواقع، این‌ها ویژگی‌ها کلیدی هستند و با ایجاد تغییر در آن‌ها می‌توان بر سایر ویژگی‌ها تأثیر گذاشت.

باتوجه به ویژگی‌هایی که در تحقیق حاضر مورد بررسی قرار گرفت، از خروجی‌های کاربست نرم‌افزار MICMAC می‌توان نتیجه گرفت که تعداد قابل‌توجهی از حوزه‌ها در دسته ویژگی‌های پیوندی یعنی سمت راست قسمت بالا (بر اساس شکل ۱۱) قرار گرفته‌اند؛ این ویژگی‌ها از قدرت نفوذ و وابستگی بالایی برخوردار بوده و در عین حال که میزان تأثیرگذاری بالایی دارند، از سطح قابل‌توجهی از تأثیرپذیری نیز برخوردار هستند.

۵. نتیجه‌گیری و پیشنهادات

۵-۱. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تحلیل حوزه‌های امنیت داخلی و طراحی چارچوبی برای اولویت‌بندی این حوزه‌ها در راستای بهره‌گیری از بازی جنگ راهبردی انجام شده است. در این راستا، ابتدا حوزه‌های مؤثر بر امنیت داخلی ج.ا.ایران شناسایی و سپس با استفاده از روش مدل‌سازی ساختاری-تفسیری روابط میان این حوزه‌ها تحلیل گردید.

بر اساس نتایج پژوهش امنیت داخلی متأثر از عوامل چندبعدی و پیوسته‌ای است که در سه سطح زیرساختی، میانی و روبنایی طبقه‌بندی می‌شوند. این سطح‌بندی نشان می‌دهد که عوامل زیرساختی مانند عدالت اجتماعی، تربیت عمومی، هویت و سبک زندگی و شبکه‌های اجتماعی مجازی بیشترین تأثیرگذاری را در پایداری امنیت داخلی دارند، و عوامل روبنایی همچون جرائم سازمان‌یافته، آسیب‌های اجتماعی و مسئله مهاجرت بیشترین تأثیرپذیری را از دیگر متغیرها داشته و به‌عنوان پیامدهای اختلال در سطوح زیرین محسوب می‌شوند.

در این چارچوب، ابزار بازی جنگ راهبردی به‌عنوان تفکری کلیدی برای تحلیل تعاملی حوزه‌های امنیت داخلی مورد توجه قرار گرفته است. شبیه‌سازی محیط امنیت داخلی با استفاده از بازی جنگ، امکان درک کنش و واکنش‌های بالقوه میان بازیگران مختلف را فراهم کرده و به سیاست‌گذاران این فرصت را می‌دهد که سیاست‌های پیشنهادی را قبل از اجرا در یک محیط کنترل‌شده مورد آزمون قرار دهند. بر اساس یافته‌های پژوهش در مواجهه با تهدیدات ترکیبی، صرف داده‌ها و تحلیل‌های راهبردی نمی‌تواند برای تصمیم‌گیری کافی باشد، بلکه به ابزارهای عملیاتی برای رسیدن به درک صحیحی از محیط داخلی امنیت نیاز دارد.

از منظر اجرایی، بازی جنگ می‌تواند در فرایند ارزیابی، اولویت‌بندی و پیش‌بینی تأثیرات سیاست‌های امنیت داخلی نقش مؤثری ایفا کند. در همین راستا، یافته‌های پژوهش نشان داد که حوزه‌های زیرساختی مانند عدالت اجتماعی و تربیت عمومی به دلیل تأثیرگذاری گسترده خود، باید در شبیه‌سازی‌های بازی جنگ به‌عنوان متغیرهای کلیدی و عوامل بنیادین امنیت داخلی لحاظ شوند. عدم توجه کافی به این حوزه‌ها می‌تواند موجب شکل‌گیری بحران‌های اجتماعی در سطح میانی و افزایش تهدیدات روبنایی نظیر جرائم سازمان‌یافته و آسیب‌های اجتماعی گردد. بنابراین، در طراحی سناریوهای بازی جنگ راهبردی، تمرکز بر متغیرهای سطح زیرساختی و روابط آن‌ها با سایر حوزه‌ها، ضرورت دارد.

نتایج این پژوهش بر نقش بحران‌ها، شکاف‌های اجتماعی و تنوع قومی به‌عنوان عوامل کلیدی سطح میانی تأکید دارند که در صورت عدم مدیریت مؤثر، می‌توانند به نقاط گسست امنیت داخلی تبدیل شوند. بازی جنگ راهبردی این امکان را فراهم می‌سازد که سناریوهای مختلفی برای مواجهه با این حوزه‌ها تدوین شده و از طریق اجرای آزمایشی، بهینه‌ترین روش‌های مقابله شناسایی شوند. بدین ترتیب، استفاده از این ابزار نه تنها به شناسایی راهکارهای جایگزین و کم‌هزینه‌تر کمک می‌کند، بلکه میزان انعطاف‌پذیری سیاست‌های امنیت داخلی را در برابر سناریوهای پیچیده افزایش می‌دهد.

علاوه بر این، یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که بازیگران متعددی در شکل‌دهی به تهدیدات امنیت داخلی نقش‌آفرین هستند که می‌توانند در قالب نیروهای داخلی، کنشگران فراملی و قدرت‌های منطقه‌ای تأثیرگذار باشند. در طراحی بازی جنگ باید این کنشگران الگوهای رفتاری آن‌ها در نظر گرفته شود تا سیاست‌های امنیت داخلی کشور در برابر تهدیدات بیرونی ارزیابی و تقویت گردد.

۲-۵. پیشنهادات

با توجه به دستاوردهای پژوهش پیشنهاد می‌شود که برای ارتقای اثربخشی بازی جنگ، از مدل‌های تعاملی پیشرفته همچون شبیه‌سازی مبتنی بر عامل ABM و تحلیل پویایی‌های سیستم (SD) استفاده شود تا تصمیم‌گیرندگان بتوانند بر اساس داده‌های واقعی و تحلیل‌های مبتنی بر رفتارهای پیچیده، سیاست‌های امنیتی را اتخاذ کنند.

در نهایت، این پژوهش بر ضرورت استفاده از بازی جنگ راهبردی به‌عنوان یک ابزار عملیاتی برای تصمیم‌سازی سیاست‌های امنیت داخلی تأکید دارد. مزیت کلیدی این ابزار، ایجاد محیطی ایمن برای آزمون سناریوهای امنیتی، کاهش هزینه‌های تصمیم‌گیری و افزایش دقت سیاست‌گذاری است.

همچنین بر اساس یافته‌های این پژوهش پیشنهاد می‌شود که برای بهره‌گیری حداکثری از این ابزار، طراحی بازی جنگ راهبردی در حوزه امنیت داخلی به‌صورت یک فرایند مستمر و تطبیقی صورت گیرد تا امکان بروزرسانی و اصلاح راهکارها در مواجهه با تهدیدات نوظهور فراهم گردد.

برای ادامه روند پژوهش‌های سودمند در این حوزه، پیشنهادات زیر به مراکز تحقیقاتی و پژوهشی راهبردی ارائه می‌شود:

جدول شماره ۹. پیشنهادات پژوهش‌های آتی (نگارنده)

پیشنهاد	مجری	روش اجرا
طراحی و توسعه «آزمایشگاه شبیه‌سازی بازی جنگ راهبردی» در حوزه امنیت داخلی	مراکز تحقیقاتی امنیتی، دانشگاه‌های دارای گروه مطالعات راهبردی و امنیت ملی، و نهادهای دفاعی	ایجاد یک آزمایشگاه شبیه‌سازی در دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی که بتواند با بهره‌گیری از فناوری‌های نوین مانند مدل‌سازی مبتنی بر عامل (ABM) و تحلیل پویایی‌های سیستم (SD)، سناریوهای مرتبط با امنیت داخلی را شبیه‌سازی کند. این آزمایشگاه می‌تواند در همکاری با نهادهای اجرایی کشور، به ارزیابی سیاست‌ها و تحلیل پیامدهای امنیتی مختلف بپردازد.
برگزاری دوره‌های آموزشی تخصصی برای سیاست‌گذاران و مدیران امنیت داخلی.	دانشگاه‌های علوم امنیتی، پژوهشگاه‌های دفاعی و مراکز آموزش مدیریت بحران	طراحی کارگاه‌های آموزشی و دوره‌های مهارتی برای مدیران امنیتی و سیاست‌گذاران که به آن‌ها روش‌های تحلیل تهدیدات داخلی با استفاده از بازی جنگ را آموزش دهد. این دوره‌ها می‌تواند شامل آموزش روش‌های مدل‌سازی، تحلیل روابط متقابل حوزه‌های امنیت داخلی و اجرای سناریوهای شبیه‌سازی‌شده باشند.
توسعه یک بانک اطلاعاتی از تهدیدات امنیت داخلی و داده‌های مرتبط برای بازی جنگ	مراکز مطالعات راهبردی، سازمان‌های اطلاعاتی، پژوهشگاه‌های داده‌کاوی	طراحی و راه‌اندازی یک سامانه ملی داده‌های امنیت داخلی که اطلاعات مربوط به بحران‌های اجتماعی، شکاف‌های قومی، تهدیدات سایبری، و سایر عوامل مؤثر بر امنیت داخلی را جمع‌آوری و تحلیل کند. این بانک اطلاعاتی می‌تواند در طراحی سناریوهای بازی جنگ و ارزیابی راهکارهای امنیتی مورد استفاده قرار گیرد.
طراحی یک چارچوب تصمیم‌گیری پویا مبتنی بر بازی جنگ برای مدیریت تهدیدات داخلی	پژوهشکده‌های راهبردی، نهادهای امنیتی و دانشگاه‌های مرتبط	توسعه مدل‌های تحلیلی و نرم‌افزارهای تصمیم‌یار که بتوانند با استفاده از داده‌های واقعی، پویایی‌های امنیت داخلی را شبیه‌سازی و بهترین راهبردها را پیشنهاد کنند. این چارچوب می‌تواند به‌عنوان یک ابزار پشتیبان تصمیم‌گیری (DSS) برای مدیران امنیت داخلی مورد استفاده قرار گیرد.

منابع

الف- فارسی

- آذر، عادل؛ بیات، کریم (۱۳۸۷). «طراحی مدل فرایندمحوری کسب‌وکار با رویکرد مدل‌سازی ساختاری-تفسیری»، *مدیریت فناوری اطلاعات*، ۱(۱)، ۳-۱۸.
- آذر، عادل؛ خسروانی، فرزانه؛ جلالی، رضا (۱۳۹۵). *تحقیق در عملیات نرم*. تهران: انتشارات سازمان مدیریت صنعتی.
- افتخاری، اصغر (۱۳۸۰). «ساخت دولتی امنیت ملی»، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، ۴(۱۳)، ۲۸-۵.
- رضوی‌نژاد، سید امین؛ رزاقی، جواد (۱۳۹۷). «مدل مطلوب اجرا و ارزیابی در سیاست‌گذاری امنیت داخلی جمهوری اسلامی ایران»، *فصلنامه خط‌مشی‌گذاری عمومی در مدیریت*، ۹(۲۹)، ۱۱۸-۱۰۱.
- بازرگان، عباس (۱۳۹۰). «فرهنگ کیفیت و نقش آن در دستیابی به عملکرد مطلوب دانشگاه‌ها»، *فصلنامه آموزش مهندسی ایران*، ۱۳(۲)، ۷۲-۶۳.
- بلوچی، حسین؛ رستگار، عباسعلی (۱۳۹۴). «مدل‌یابی ساختاری-تفسیری از عوامل مؤثر بر بدبینی سازمانی»، *فصلنامه علمی مدیریت سازمان‌های دولتی*، ۳(۱۱)، ۹۱-۷۱.
- بوزان، باری (۱۳۹۶). *مردم، دولت‌ها و هراس*. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ چهارم.
- پاکتچی، احمد (۱۳۹۱). *روش تحقیق با تأکید بر حوزه علوم قرآن و حدیث*. تهران: دانشگاه امام صادق(ع).
- سرخوش، افشین (۱۳۸۹). «بازی جنگ»، *فصلنامه علوم و فنون نظامی*، ۴(۸)، ۱۲۲-۱۱۴.
- فعال‌گندم‌کار، رامین؛ توحیدی، عمران؛ زارع‌چاوشی، اکبر (۱۴۰۰). «الگوسازی و شبیه‌سازی صحنه نبرد، چالش‌ها، محدودیت‌ها و پیاده‌سازی» *مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی*، ۵(۱۹)، ۳۲۰-۲۸۹.
- ملکی، غلامرضا؛ رستمی، شهاب (۱۴۰۲). *کلیات و نمونه بازی جنگ*. تهران: انتشارات دافوس.

- حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۹۳). *اصول و مفاهیم ژئوپلیتیکی*، تهران: انتشارات پاپلی، چاپ چهارم.
- دلاورپور اقدم، مصطفی (۱۳۸۹). *امنیت نرم و منافع ملی جمهوری اسلامی ایران*، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، چاپ اول.
- راغب اصفهانی، حسین‌بن محمد (۱۳۷۴). *المفردات فی غریب القرآن*، دمشق: دارالقلم.
- ربیعی، علی (۱۳۸۳). *مطالعات امنیت ملی*، تهران: انتشارات وزارت امور خارجه، چاپ دوم.
- رضوی‌نژاد، سید امین؛ ملک‌محمدی، حمیدرضا (۱۳۹۷). «درآمدی تحلیلی بر مسئله‌شناسی در سیاست‌گذاری امنیتی»، *فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی*، ۸(۲۷)، ۲۷۹-۲۹۶.
- زارع‌زاده، رسول (۱۳۹۲). «الگوی تحلیل امنیت داخلی: تبیین مؤلفه‌های اثرگذار بر امنیت داخلی در سطح کلان»، *فصلنامه آفاق امنیت*، ۵(۱۹)، ۹۳-۱۲۹.
- زمانی، علی‌اکبر (۱۳۹۴). *مدل سنجش شاخص‌های امنیت داخلی جمهوری اسلامی ایران*، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی، چاپ اول.
- فراهانی، محمد (۱۳۸۷). *جامعه‌شناسی فساد و امنیت*، تهران: انتشارات پرسمان، چاپ چهارم.
- ماندل، رابرت (۱۳۸۷). *چهره متغیر امنیت ملی*، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ سوم.
- معین، محمد (۱۳۸۶). *فرهنگ معین*، تهران: آدنا، چاپ چهارم.
- نصری، قدیر (۱۳۸۱). «تأملی معرفت‌شناختی بر فلسفه سیاسی هابز و معنا و مبنای قدرت و امنیت در آن»، *فصلنامه اطلاعات سیاسی-اقتصادی*، ۱۷(۱۷۸-۱۷۷)، ۶۲-۹۸.
- نوروزی، محمدتقی (۱۳۸۵). *فرهنگ دفاعی-امنیتی*، تهران: انتشارات سنا، چاپ اول.
- هابز، توماس (۱۳۸۰). *لویاتان*. ترجمه حسین بشیریه، تهران: نشر نی.

ب- انگلیسی

- Ayto, J. (2006). *Word Origins: The Hidden Histories of English Words from A to Z*, London: A&C Black.
- Baldwin, D. A. (1997). "The concept of security", *Review of international studies*, 23(1), pp.5-26.

- Baylis, J., Smith, S.; Owens, P. (Eds.) (2014). *the Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Oxford: Oxford University Press.
- Bigo, D. (2006). "Internal and external aspects of security", *European security*, 15(4), pp. 385-404.
- Koblitz, N.; Menezes, A. (2013). "Another look at security definitions", *Advances in Mathematics of Communications*, 7(1), pp.1-38.
- Agarwal A.; Shankar R.; Tiwari M.K. (2007). "Modeling agility of supply chain", *Industrial Marketing Management*, 36 (4), pp. 443-457.
- Bolanos, R.; Fontela, E.; Nenclares, A., & Pastor, P. (2005). "Using interpretive structural modelling in strategic decision-making groups", *Management Decision*, 43(6), pp. 877-895.
- Evensen, Per-Idar, S. E. Martinussen, M. Halsør; and Bentsen, D. H. (2019). "Wargaming evolved: Methodology and best practices for simulation-supported wargaming", *The Interservice/Industry Training, Simulation & Education Conference (I/ITSEC)*.
- Herman, Mark L.; Mark D. Frost (2008). *Wargaming for leaders: Strategic decision making from the battlefield to the boardroom*, McGraw Hill Professional.
- Turnitsa, Charles; Curtis Blais; Andreas Tolk (2022). *Simulation and wargaming*, John Wiley & Sons, Incorporated.
- Baldwin, D. A (1997). "The Concept of Security", *Review of International Studies*, 23(1), pp. 5-26.
- Buzan, B. (1991). *People, States & Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Harvester Wheatsheaf.
- Clarke, R. A.; Knake, R. (2010). *Cyber War: The Next Threat to National Security and What to Do about It*, HarperCollins.
- Collier, P., & Hoeffler, A. (2004). "Greed and Grievance in Civil War", *Oxford Economic Papers*, 56(4), pp. 563-595.
- Freedman, L. (2006). *The Transformation of Strategic Affairs*, Routledge.
- Gurr, T. R (2000). *Why Men Rebel*, Princeton University Press.
- Held, D (2006). *Models of Democracy*, Stanford University Press.
- Lake, D. A.; Morgan, P. M. (1997). *Regional Orders: Building Security in a New World*, Penn State Press.
- Levitsky, S.; Way, L. A. (2010). *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes after the Cold War*, Cambridge University Press.
- Rotberg, R. I. (2004). *When States Fail: Causes and Consequences*, Princeton University Press.
- Wolf, S.; Wimmer, A. (2003). "State Formation and Governance in the Third World", *Comparative Political Studies*, 36(7), pp. 772-800.